

УДК 37.091.4 Ващенко
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2019-86-9

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ Г. ВАЩЕНКА

Петренко Л.М., к. пед. н.,
доцент кафедри загальної педагогіки та андрагогіки
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

Автор у статті звертається до спадщини видатного вченого – основоположника української національної педагогіки в Україні, забороненого в радянські часи, професора Г. Ващенко (1878–1967). Проаналізовано погляди педагога на актуальні питання української національної системи виховання молоді. Обґрунтовано український національний виховний ідеал. З'ясовано бачення педагога щодо життєвої мети української молоді. Підкреслено значимість усвідомлення педагогами необхідності спрямування процесу виховання молоді на опанування духовними цінностями. Акцентовано увагу на важливості організації національної школи, яка б давала знання і виховувала дітей відповідно до історичних завдань часу. Виділено актуальні принципи національного виховання молоді у спадщині Г. Ващенко.

Ключові слова: Григорій Ващенко, національне виховання, духовні цінності, мета виховання, принципи виховання, виховний ідеал.

Автор в статті звертається до спадщини видатного вченого – основателя української національної педагогіки в Україні, забороненого в радянські часи, професора Г. Ващенко (1878–1967). Проаналізовані погляди педагога на актуальні питання української національної системи виховання молоді. Обґрунтовано український національний виховний ідеал. Виявлено погляд педагога на життєву мету української молоді. Підкреслено значимість усвідомлення педагогами необхідності спрямування процесу виховання молоді на опанування духовними цінностями. Акцентовано увагу на важливості організації національної школи, яка б давала знання і виховувала дітей відповідно до історичних завдань часу. Виділено актуальні принципи національного виховання молоді у спадщині Г. Ващенко.

Ключевые слова: Григорий Ващенко, национальное воспитание, духовные ценности, цель воспитания, принципы воспитания, воспитательный идеал.

Petrenko L.M. TOPICAL QUESTIONS OF THE UKRAINIAN NATIONAL SYSTEM OF EDUCATION IN SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL HERITAGE OF G. VASHCHENKO

This is the main thesis of the teacher's heritage G. Vashchenko devoted a considerable part of his scientific works to the presentation of his views on the development of a system for educating young people. Its core is the theoretically grounded concept of the Ukrainian educational ideal. He is deeply rooted in the history of Ukrainian culture, and is based on the traditions of folk pedagogy, educational and upbringing experience, customs and beliefs of the Ukrainian people, taking into account the age and ethno sociological characteristics of Ukrainian children.

The scientist drew attention to the fact that the very knowledge of psychology for education is not enough. Pedagogy includes many important problems, which concentrate in two dimensions: the purpose of education and means of education. Equally, this applies to the upbringing of the will and character. On the one hand, the educator must clearly imagine what features of the psychological properties he wants to develop in the child. And for this purpose the teacher should have a landmark - the ideal of a volitional, characteristic personality. To solve the goal, the teacher must: firstly, have the necessary means of influencing the pupils; and secondly, the limits of the influence of the teacher on the pupil should be clearly defined. This question G. Vashchenko closely linked with the solution of the problem of freedom of will, the role of person and society in the spirit of Christianity.

He put the responsibility to parents for the physical health of the child before his or her birth, and for the formation of their moral values. G. Vashchenko believed that one of the central tasks of upbringing a child in the family was the foundation of the moral values of the child, the formation of the foundations of his or her moral behavior in his or her later life. First of all, parents in life should be a model, a standard for children. Words must not be divergent, the atmosphere of harmony, love will raise children's qualities such as kindness, compassion, willingness to help, do good deeds and lay the foundations for the development of children's love for their native land, homeland, patriotism.

G. Vashchenko distinguished the activities of youth organizations as a factor of strengthening the educational influence on youth. He noted that the active cooperation of youth brings up the spirit of friendship, solidarity, discipline, mutual understanding, develops initiative in youth, courage, determination, ingenuity, creative approach to solving one or another problem. Such organizations should exist at each school under the guidance of experienced teachers, which would promote the education of young people in the love of the Motherland, and support its aspirations for the struggle for independence.

Therefore, an important task for the school and society will be to raise the love of Ukrainians to Ukraine and their readiness to defend it. The urgency of this issue is obvious for solving the problems of national education and in the present conditions.

Summing up the foregoing, we came to the conclusion that the educational system of the Ukrainian people has its own national, physical and psychological peculiarities and must create its national Ukrainian educational ideal based on the principles of Christianity and pan-European culture. National education covers the six most important spheres of human life: morality, patriotism, civility, affinity, character, nature-consciousness. We believe that in the context of the development of statehood in Ukraine, pedagogical works, articles, and conclusions of G. Vashchenko on the development of the education and training of young people, his views on the requirements of national education are extremely relevant and useful, meet the requirements of modern pedagogical thought regarding the reform of education in Ukraine, enrich the universal civilization and deserve a deep study and implementation into practice.

Key words: *Grigory Vashchenko, national upbringing, spiritual values, purpose of education, principles of education, educational ideal.*

Постановка проблеми. Українське суспільство переживає період кардинальних змін в економічному, соціальному, суспільно-політичному житті. Перед науково-педагогічними працівниками освітньої галузі виникають проблеми виховання нової людини, здатної побудувати суспільство освіченого загалу.

Стаття 6 Закону України «Про освіту» відносить до найактуальніших засад державної політики у сфері освіти такий важливий принцип освітньої діяльності, як «виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій» [9, с. 6]. Розв'язати нагальні проблеми виховання підростаючого покоління допоможе творчий доробок видатного українського будівничого національної системи виховання, педагога зі світовим ім'ям Григорія Ващенка. Проаналізувавши праці видатних педагогів і філософів світової практики виховання, глибоко вивчивши здобутки народної педагогіки, досвід вітчизняних педагогів, Г. Ващенко обґрунтував український національний виховний ідеал, який базується на цінностях, що витримали випробування історії, відповідають психології українського народу. Національне відродження України він пов'язував із утвердженням національної ідеї у новоствореній виховній системі підростаючого покоління в Україні.

Наявна система виховання молоді і в наш час потребує чітких акцентів щодо національного й духовного відродження України. Це зумовлює актуальність та потребу у проведенні дослідження проблеми національного виховання у спадщині Григорія Ващенка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що дослідженню проблеми національного виховання молоді у науково-педагогічній спадщині Григорія Ващенка присвячено багато наукових праць, публікацій, зокрема, дисертаційні дослідження Г. Бугайцева, С. Головчук, О. Гука, О. Гау-

ряк. Окремі аспекти проблеми національного виховання молоді у спадщині Г. Ващенка досліджували такі вітчизняні науковці, як А. Бойко, О. Вишневський, Н. Дем'яненко, В. Кульчицький, А. Погрібний, М. Стельмахович, О. Сухомлинська. Ця тематика частково знайшла своє відображення у працях І. Зайченка, О. Ковалю, В. Моргуна, Г. Хілліга.

Постановка мети. На основі викладеного можна сформулювати мету роботи, яка полягає у виокремленні актуальних питань національного виховання у науково-педагогічній спадщині Г. Ващенка та з'ясуванні їх відповідності вимогам сучасної педагогічної думки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система національного виховання підростаючого покоління, як і багато інших сфер суспільного життя в Україні, переживає складний період пошуку і становлення нових підходів, методів, нової моделі виховання. Концепція національного виховання повинна спиратися на досвід видатних педагогів національного відродження України початку ХХ століття. Серед них вирізняється яскрава, національно спрямована постать Григорія Ващенка. Фундаментальною філософською основою його поглядів був досвід світової історії педагогічних систем та наявність потужної вітчизняної педагогічної думки щодо необхідності становлення і розвитку української національної системи виховання. Перебуваючи в еміграції з 1943 року, він був твердо переконаний у відродженні незалежної України, його наукові праці були спрямовані у майбутнє, направлені нащадкам для використання в часи розбудови Української держави. Тому саме зараз настав час глибокого, вдумливого вивчення творчої спадщини педагога.

Проблеми розбудови національної системи виховання висвітлені педагогом у наукових працях «Виховний ідеал», «Виховання волі і характеру», «Виховна роль мистецтва», «Основи естетичного виховання», «Тіловиховання як засіб виховання волі і

характеру», «Система освіти в самостійній Україні», «Загальні методи навчання», «Мораль християнська і комуністична». Ним проаналізовано досягнення світової практики виховання, обґрунтовано найважливіші базові вектори основ теорії виховання, які ґрунтуються на християнській ідеології Любові, Правди, Краси, Милосердя, Добра, що й складає основи української національної системи виховання.

Він наголошував, що система виховання повинна відповідати соціально-політичному ладу держави, притаманній народу психології та його національним традиціям [6, с. 5]. Значну увагу педагогічній системі майбутнього приділяв педагог у фундаментальній праці «Загальні методи навчання». Він стверджував, що нова епоха, нові умови життя вимагатимуть нової школи, нових методів навчання і виховання молоді [5]. У створенні майбутнього суспільного ладу він велику роль відводить школі, а основним завданням вбачає виховування суспільних діячів майбутнього. Педагог вважав, що «в основу виховання, як і в основу суспільного життя майбутнього, треба покласти ідею свободи» [5, с. 405].

Проте справжня свобода передбачає обов'язки як відносно своєї нації, так і відносно інших націй. Відповідно до цього педагогічна система майбутнього повинна виховувати як національну свідомість, патріотизм, так і пошану до інших народів. Талановитий творець державницьки зорієнтованої української національної педагогіки наголошував, що педагогіка майбутнього ні в якому разі не може бути зовсім новою системою, що не має коріння в минулому [5]. Становлення української державності потребує глибокого осмислення застережень педагога щодо побудови системи виховання кожного народу. Вона, безумовно, міститиме спільні загальнолюдські риси з обов'язковим відображенням національних особливостей характеру, духу нації, відповідно до призначення кожного народу на Землі. «Цей дух і призначення свого народу...» педагогічна наука має досконально дослідити і відповідно до цього будувати систему виховання й освіти підростаючого покоління [5, с. 407]. Це головна теза спадщини педагога.

Значну частину наукових праць Г. Ващенко присвятив викладу своїх поглядів на розробку системи виховання молоді. Її серцевиною є теоретично обґрунтована концепція українського виховного ідеалу. Він глибоко вкорінений в історію української культури, в його основі лежать традиції народної педагогіки, освітньо-виховний досвід, звичаї і вірування українського народу з урахуванням вікових та етнопсихологічних особливостей українських дітей.

За Г. Ващенко, виховання – це багаторічний період формування особистості дитини, орієнтований на досягнення найкращих рис виховного ідеалу, породженого тією чи іншою епохою. Відомо, що кожен народ, кожна епоха мають свій виховний ідеал, який постійно змінюється, удосконалюється. У виховному процесі відбувається взаємодія між вихователем і вихованцем чи цілою групою дітей. У своїх наукових працях Г. Ващенко неодноразово звертав увагу на важливість педагогічних методик організації взаємовідносин між цими групами, а відтак, і результативність, тобто отримання моделі особистості. Якщо взаємовідносини будуються на основі моделі авторитарної педагогіки, то вихованець не є суб'єктом виховання, а виступає як об'єкт виховання, підпорядковується вихователеві, який виконує замовлення держави. Типовим прикладом педагог називав спартанське виховання [2, с. 10], виховання дітей в радянські часи в СРСР. Авторитарна педагогіка формує тип особистості, позбавленої ініціативності, творчого підходу до справи, вмонтовує особистість в ієрархічну систему взаємовідносин у суспільстві як «гвинтика», виконавця.

На протипагу теорії авторитарної педагогіки в історії педагогічної думки в середині XVIII ст. з'явилась теорія вільного виховання, недоліком якої, як вважав Г. Ващенко, було виведення вихователя з процесу впливу на формування особистості дитини. Небезпека полягала, на думку Г. Ващенко, по-перше, у відсутності життєвого досвіду дитини, по-друге, у неможливості процесу передачі досвіду минулих поколінь, по-третє, у зведенні ролі вихователя до функції організатора умов для розвитку особистості і захисту її свободи.

Тому Г. Ващенко закликав дотримуватися «золотої середини», оскільки дитина потребує керівництва і спрямування її діяльності з боку авторитетних дорослих [2, с. 14]. Виклики, які стоять сьогодні перед Україною, потребують вдумливого підходу до питання керівництва особистістю. Як стверджував Г. Ващенко, для становлення в майбутньому незалежної самостійної України архіважливим є завдання виховання ініціативної, енергійної, «характерної, вольової людини», здатної діяти самостійно. Тому вихователь повинен сприймати дитину як особистість, не дозволяти ламати її індивідуальність, її волю, діяти на особистість шляхом впливу на свідомість з урахуванням її фізичних і психічних особливостей [2, с. 42].

О. Вишневецький у передмові до видання наукових праць педагога зазначав, що головним надійним підґрунтям виховного

ідеалу Г. Ващенко стали «народна педагогіка, освітньо-виховний досвід, втілений у культурі, та національна теоретична думка» [7, с. 6], маючи на увазі вдаль використання педагогом літописних джерел, звернення до основ козацької педагогіки, творчості Г. Сковороди, К. Ушинського та педагогічної думки 20–30-х років ХХ століття.

Він вважав, що виховання має національну спрямованість і покликане враховувати знання національної психології, тобто зберігати в національній свідомості народу його традиції, мову, релігію, звичаї, здобутки матеріальної і духовної культури, досягнення в галузі мистецтва і науки [8]. Він закликав у виховній роботі орієнтуватися як на національні традиції, так і на психічні і природні особливості українців, використовуючи при цьому набутий людством досвід. Педагог обґрунтовував необхідність врахування психологічних аспектів, які так чи інакше впливають на формування людської особистості, тобто педагогіка міцно пов'язана з психологією.

Як показує дослідження, вчений був глибоко переконаний, що для здійснення процесу формування молоді людини педагог повинен бути добре обізнаним з властивостями психіки людини, властивостями віковими і статевими, «але крім того, треба вміти розбиратись в індивідуальних властивостях зокрема» [1, с. 6]. Про необхідність врахування психологічних властивостей нашого народу при розв'язанні питання про цілі виховання сучасної молоді вчений вказує і в праці «Виховний ідеал». Зокрема, він застерігав від обмеженості поглядів на виховання. Виховання молоді у душі українського виховного ідеалу повинно здійснюватись як з урахуванням багатовікових українських традицій, так і з урахуванням тих завдань, які ставить перед нами сучасне і майбутнє, з обов'язковим урахуванням як позитивних, так і негативних психічних особливостей народу. «Перші треба розвивати, а другі усувати або, принаймні, ослаблювати», – наголошував Г. Ващенко [4, с. 162].

Вчений звертав увагу на те, що самого знання психології для виховання замало. Педагогіка включає багато важливих проблем, які концентруються в двох вимірах: мета виховання і засоби виховання. Однаковою мірою це стосується і виховання волі і характеру. Вихователь повинен чітко уявляти, які саме риси психічних властивостей він хоче виробити в дитини. А для цього в педагога повинен бути орієнтир – ідеал вольової, характерної особистості. Для розв'язання поставленої мети педагог повинен: по-перше, володіти необхідними засобами впливу на вихованців;

по-друге, повинні бути чітко визначені межі впливу педагога на вихованця. Це питання Г. Ващенко тісно пов'язував з розв'язанням проблеми про свободу волі, про роль особи і суспільства в християнстві. «Без свободи не може бути творчості ні в галузі науки, ні в мистецтві» – вважав Г. Ващенко.

За Г. Ващенко, «людина є образ і подоба Божа» [2, с. 6], має абсолютну цінність, але розкрити свій потенціал вона може у добровільному служінні Богові й Батьківщині. Виходячи з цього, основною метою життя української молоді повинно бути служіння Богові й Батьківщині. Ця мета стояла перед українською нацією «тисячу років тому, стоїть тепер і буде стояти перед ним ще довгі роки» [2, с. 93].

Узагальнюючи вищесказане, ми погоджуємося з думкою педагога про те, що «визнання свободи волі людини підносить саму справу виховання на велику принципову височінь» [2, с. 41]. Педагог вважав, що виховання людини на цінностях повинно відбуватися в основних сферах: моральності, громадянськості, родинності, характерності, природовідповідності.

Педагог наголошував, що є ще ряд чинників, які активно впливають на процес формування особистості. До них належать: оточення, в якому живе і навчається дитина, природа і суспільство, окрім того, великий вплив мають і вроджені властивості дитини.

У праці «Виховання волі і характеру» він зазначав, що «хронологічно першу роль у вихованні людини посідає родина» [2, с. 107]. У перші роки від народження головну роль відіграє мама, а потім посилюється роль батька. Г. Ващенко наголошував, що успіх родинного виховання залежить від реалізації двох позицій. По-перше, від усвідомлення важливості і ступеня відповідальності їх ролі як батьків і вихователів дітей. По-друге, від узгодженості завдань і методів виховання, єдності вимог до дітей. Педагог застерігав від розбіжності поглядів між батьками по цих позиціях, бо це неминуче псує вдачу дітей, робить їх безхарактерними, безпринципними [2, с. 108]. Надаючи великої ваги родинному вихованню, Г. Ващенко акцентував увагу на важливості опори на народну педагогіку, зокрема, відзначав позитивну роль виховання малих дітей з використанням здорових традицій: регулярність дитячого харчування, гігієна тіла, виховання пошани до батьків та старших людей, релігійні звичаї і таке інше.

Він покладав відповідальність на батьків як за фізичне здоров'я дитини ще до її народження, так і за формування її моральних цінностей. Г. Ващенко вважав, що одне з центральних завдань виховання дитини в

родині – закладення фундаменту моральних цінностей дитини, формування основ її моральної поведінки в подальшому житті. Насамперед батьки в житті повинні бути зразком, еталоном для дітей. Слова не повинні розходитись з ділом, атмосфера злагоди, любові виховуватиме в дітей такі якості, як доброта, співчуття, готовність прийти на допомогу, робити добрі справи, закласти основи для розвитку у дітей любові до рідного краю, Батьківщини, патріотизму [7, с. 316]. Особливу роль у сімейному вихованні педагог відводить матері, вважаючи любов дитини до матері «початком усякої любові, і в тому числі любові до Батьківщини» [3, с. 18].

Таким чином, це дозволяє стверджувати, що погляди Г. Ващенка щодо позитивної моральної атмосфери в сім'ї мають надзвичайно велике значення у вихованні дитини. Через любов до батьків формується любов до Батьківщини, виникають патріотичні почуття. Пісня, дитяча гра, живе слово, дитяче товариство мають могутній вплив на психіку дитини, виховують у дітей свідому любов до Батьківщини.

Г. Ващенко зазначав, «...що школа і родина у повній взаємній згоді повинні працювати в одному напрямку, підтримуючи починання один одного [2, с. 118]. Школа буде виховувати у дітей повагу до батьків та людей старшого покоління, а батьки цікавитимуться чого навчаються їхні діти в школі [6, с. 45]. На нашу думку, слід виділити важливу тезу, висловлену Г. Ващенком щодо побудови національної школи: «Ми мусимо будувати й організувати свою національну школу, що не тільки б давала нашим дітям знання, а й виховувала їх відповідно до тих історичних завдань, що стоять перед нашим народом» [2, с. 112]. Ці слова, народжені генієм української педагогічної думки майже сімдесят років тому, співзвучні потребам реформування сучасної школи.

Особливу роль у вихованні особистості Г. Ващенко відводить залученню дітей до праці. Він вважав, що праця формує, по-перше, психічні властивості людини, по-друге, розвиває її фізичні можливості. Завдяки фізичним навантаженням у людини розвивається не тільки мускулатура, але змінюється форма тіла, статура, хода [2, с. 218]. Окрім того, праця є одним «з найважливіших джерел радості й задоволення» [2, с. 209]. Праця дає людині усвідомлення виконання свого призначення, сенсу життя, користі для родини, суспільства, держави. Спільна праця дає можливість одержати задоволення від спілкування зі своїми рідними, друзями. На його глибоке переконання, радість і задоволення може принести тільки вільна праця.

Рабська, примусова праця може принести лише муки і страждання [2, с. 209]. Педагог наголошував, що батьки повинні підтримувати духовний зв'язок між поколіннями, виховувати дітей на прикладі працьовитості старшого покоління, одночасно залучаючи їх до посильної праці змалку. Тільки спільне виконання певних видів роботи дорослих і дітей виховує в них такі риси, як працьовитість, відповідальність, розуміння важливості виконаної роботи.

Особливої ваги надавав Г. Ващенко взаємовідносинам людини і природи. З одного боку, це сприяє вихованню у дитини любові до природи, з іншого – навчає правильному ставленню до власного тіла. Питання тіловиховання педагог розглядав як важливий напрям виховання характеру, як можливість фізичного загартування тіла та духовного гарту, що своєю чергою мотивує людину захищати Батьківщину, працювати для її блага, для блага родини.

Як фактор підсилення виховного впливу на молодь Г. Ващенко виокремлював діяльність молодіжних організацій. Він зазначав, що активна співпраця молоді виховує дух товарищескості, солідарності, дисциплінованості, взаєморозуміння, розвиває в молоді ініціативу, сміливість, рішучість, винахідливість, творчий підхід до розв'язання тих чи інших проблем. Такі організації повинні існувати при кожній школі під керівництвом досвідчених педагогів, які б сприяли вихованню в молоді любові до Батьківщини, підтримували її прагнення до боротьби за незалежність. Педагог закликав українців «дбати про те, щоб зберегти здорову національну пам'ять, це означає, що вони мусять знати своє минуле таким, яким воно було в дійсності» [8, с. 8]. Нація може розвиватися і рухатися вперед тільки за умови збереження досвіду минулого, який допомагає розуміти сучасне і передбачати майбутнє.

Професор Г. Ващенко був впевнений, що трагічна доля українського народу, який неодноразово протягом століть програвав битву за свою незалежність, не зупинить прагнення волелюбного народу до свободи, до перемоги. Він зазначав, що потрібно зосередитися і врахувати помилки минулого. Головна з них – «...недостатня любов до Батьківщини» [3, с. 5] або повна відсутність її у керівників і у певної частини населення, такі люди послуговуються у своїй діяльності егоїстичними, корисливими мотивами. Для того, щоб у майбутньому не допустити повторення помилок, педагог проаналізував пройдений українцями шлях і зробив висновок, що «без жертвенної любові до Батьківщини» здобути незалежність української держави неможливо [3, с. 6].

Тому важливим завданням для школи і суспільства буде виховання в українській молоді любові до України і готовності її захищати. Актуальність цього питання є очевидною для вирішення завдань національного виховання і в умовах сьогодення.

Українська молодь повинна знати, пам'ятати уроки минулого й готуватись до боротьби за незалежність України, щоб навіки утримати її самостійність. Педагог наголошував, що найважливішою умовою для Соборної України є «національна єдність і солідарність» [2, с. 96]. Він закликав не повторювати помилок минулого, не скочуватись до внутрішньої боротьби між самими українцями. Цей посил є надзвичайно актуальним і в наш час. Український народ бореться за свою незалежність тому, що тільки своя самостійна держава здатна забезпечити добробут і високий культурний розвиток нації. Актуально звучить застереження педагога: «... коли якийсь нарід намагається насильно підкорити собі інший нарід, експлуатує й знущується з нього, справжній патріот вступає в боротьбу з поневолювачем» [3, с. 10]. Саме ці слова вченого надихають український народ на захист своєї Батьківщини.

Г. Ващенко зазначав, що для одержання позитивних наслідків виховання свідомого патріотизму слід усунути «формалізм, бездушність, шаблон, ігнорування психологічних властивостей дітей різного віку, а також індивідуальних властивостей та інтересів окремих учнів» [3, с. 25].

На переконання Г. Ващенка, педагоги повинні усвідомлювати, що виховання молоді треба спрямовувати до опанування духовними цінностями, оскільки в майбутньому вони матимуть провідне місце в житті людини. Вона не повинна бути рабом матеріальних цінностей, відкрити шлях для розвитку творчих здібностей, що своєю чергою сприятиме розвитку вселюдської культури. Пророчі слова великого патріота України випереджали час, коли він говорив, що «між добром і злом буде великий бій», його віра викликає впевненість в тому, що в цій боротьбі «переможе добро» [4, с. 165].

Підводячи підсумки, слід зазначити, що, на переконання Г. Ващенка, успіху у вихованні молоді можна досягти лише за умови, коли родина, виховні заклади, церква і суспільство «будуть діяти в повній взаємній згоді і в одному напрямку» [2, с. 118].

З огляду на вищевикладене ми підтримуємо думку педагога про те, що метою суспільства має бути духовне вдосконалення особистості, а виховання повинно бути глибоко національним за сутністю, змістом, характером. Отже, національне виховання,

за Г. Ващенком, ґрунтується на принципах моральності, народності, демократизму, природовідповідності, єдності родинного, шкільного і громадського впливу, виховання у праці, на урахуванні психологічних та індивідуальних особливостей дитини.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи вищесказане, ми дійшли висновку, що виховна система українського народу має свої національні, фізичні й психічні особливості і має творити свій національний український виховний ідеал на засадах християнства й загальноєвропейської культури. Національне виховання охоплює шість найважливіших сфер життя людини: моральність, патріотизм, громадянськість, родинність, характерність, природосвідомість. Вважаємо, що в умовах розбудови державності в Україні педагогічні праці, статті, висновки Г. Ващенка про розбудову системи освіти й виховання молоді, його погляди на вимоги до національного виховання надзвичайно актуальні й корисні, відповідають вимогам сучасної педагогічної думки щодо реформування освіти в Україні, збагачують загальнолюдську цивілізацію і заслуговують на глибоке вивчення і впровадження у практику. Здійснене дослідження не вичерпує усіх аспектів визначеної проблеми і потребує подальшого вивчення педагогічної спадщини Г. Ващенка.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ващенко Г. Виховання волі і характеру : в 2 ч. Лондон : Вид-во Спілки української молоді, 1952. Ч. 1 : Психологія волі і характеру. 256 с.
2. Ващенко Г. Виховання волі і характеру : в 2 ч. Бофало ; Мюнхен : Вид-во Спілки української молоді, 1957. Ч. 2 : Педагогічна. 270 с.
3. Ващенко Г. Виховання любові до Батьківщини. *Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори*. Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 1997. С. 65–101.
4. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Полтава : Полтавський вісник, 1994. 190 с.
5. Ващенко Г. Загальні методи навчання. *Історія української школи і педагогіки* : хрестоматія / упор. О. Любар ; за ред. В. Кременя. Київ, 2003. С. 478–493.
6. Ващенко Г. Проект системи освіти в самостійній Україні. Мюнхен : Накладом Центрального комітету СУМ, 1957. 48 с.
7. Ващенко Г. Твори. В 6 т. Київ : Всеукраїнське педагогічне товариство ім. Григорія Ващенка, 2006. Т. 6 : Спогади. Статті. 443 с.
8. Ващенко Г. Твори. В 6 т. Київ : Всеукраїнське педагогічне товариство ім. Григорія Ващенка, 2003. Т. 5 : Хвороби в галузі національної пам'яті. 335 с.
9. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 17.12.2018).